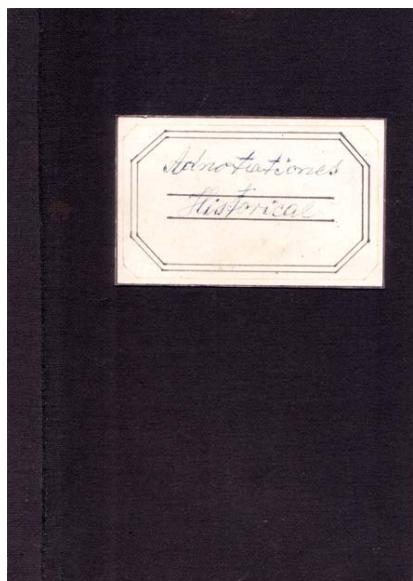

Ušavši u Mostar, partizani nisu odmah pobili fratre. Očito je da su čekali naređenje.
Progon Crkve nastavio se i kasnije.

PARTIZANI I FRANJEVAČKI SAMOSTAN U MOSTARU 1945.

Fra Gaudencije Ivančić svjedok je iz prve ruke. Sreća da je imao smjelosti opisati neke događaje tijekom II. svj. rata i porača. Njegove bilješke sačuvane su unatoč svakodnevnoj opasnosti od UDBE.

► Piše: fra Gaudencije Ivančić

Naslovica rukopisa fra Gaudencija Ivančića.

1945. 14. II. osvojen je Mostar. Švabe i ustaše povukli su se dalje prema sjeveru. Mi fratri u mostarskom samostanu bili smo oko 7 dana u podrumu, zapravo u refektoriju. Na 14. II. izšli smo jer je prestala pucnjava sa osvojenjem Mostara. Partizanski odredi došli su u samostan prije zalaska sunca. Mi smo naložili vratu u zbornici i grijali se. Došao je k nama jedan oficir. Pitao je da li smo svi tu? Provincijal Dr. Fra Leo Petrović odgovorio je da jesmo. Oficir je upitao koliko nas je pobjeglo i odmah je nadodao: »Sigurno, polovica!« Provincijal mu

je odgovorio da je tako, tj. polovica otprilike pobjegla. Onda je rekao oficir da ostanemo u zbornici do sutra. Provincijal ga je upitao bi li se to moglo prije svršiti pa da budemo slobodni. Bili smo u podrumu 7 dana, nijesmo izlazili na zrak, trebali bismo što prije izići, nadodao je provincijal. Oficir je rekao: »Dobro!« Sada nas je sve popisao po imenu i prezimenu. Provincijal mu je kazivao. Zatim je oficir naredio da mi ostanemo u zbornici a on da će se vratiti za dva sata. S nama je ostavio kao čuvara vojnika sa mitraljezom. Vojnik je imao opanke sa dugim kljunom. Sigurno iz istočne Hercegovine. Ovaj oficir i njegov drug – isto oficir – otisli su. Vratili su se poslije zalaska sunca. Kad su došli prozivali su nas po redu. Neke su pustili da idu na večeru a neke su zadržali. Ostalo ih je u zbornici devet. To su: Fra

Leo Dr. Petrović

provincijal, Fra Grgo Vasilj gvardijan, Fra Jozo Bencun, Fra Rafo Prusina, Fra Brno Smoljan, Fra Kažimir Bebek, Fra Nenad Pehar, Fra Zlatko Sivrić, Fra Darinko Br-

kić. Jedan je oficir ostao s njima u zbornici. Njih 9 poveo je sa sobom. Tvrđio je da su oni bježali pred N.O.V. Fra Zlatko je izvadio iz džepa pismo i rekao im da pročitaju i da će se uvjeriti da on i fra Darinko nijesu bježali pred njima. Pismo je bilo od OZN-e. Zapravto je bila propusnica za fra Zlatka i Darinka od OZN-e. Propusnica je dozvoljavala fra Zlatku i Darinku da mogu prijeći na partizanski teritorij. Bojali su se u Mostaru velikih borba pa su htjeli izbjegći. Propusnice im je izvadio fra Zlatkov prijatelj »Čakan« Zovko. Zlatko je najprije ugovorio sa mnom prelaz na partizanski teritorij. Poslije je zaboravio na me i ugovorio sa Darinkom. Sreća! Kad je prošetao oficir, upitao je tko im je to dao.

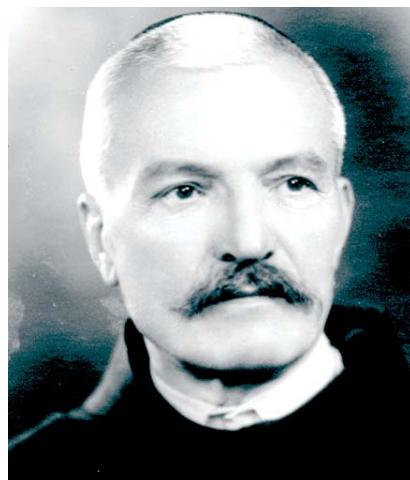
»Pročitajte«, odgovorili su oni. Na to im je rekao da idu dolje k nama. Mi smo bili na večeri. S nama je bio drugi oficir. Sjeli smo

Dvojica partizanskih oficira i sedam vojnika najprije su zajedno s fratrima večerali, a onda sedmorici izdvojenih fratara odveli na stratište. Reklili su da će ih zatvoriti i ispitati.

ga na provincijalovo mjesto. Prije nego je sjeo rekao nam je da će oni njih zatvoriti i ispitati. Nas je to malo obradovalo. Sjeli smo nakon molitve i večerali. Za večeru smo

imali samo gustu čorbu od graha i kiseli kupus na salatu. Ja sam nosio jelo okolo. Taj oficir reče da voli kupus na salatu. Ja sam mu rekao da uzme koliko god može jer kupusa imamo dosta. Poslije naše večere otisao je onaj oficir i doveo je sedam vojnika na večeru. Ja sam ih poslužio s istim jelom. Kad su večerali otišli su gore. Ta dva oficira i sedam vojnika odveli su sada 7 gore spomenutih frata. Kao sigurno može se uzeti da su ih odveli na Neretvu od starog mosta do Čekrka – i tamo ih ubili i u Neretvu bacili. Seljaci su poslije nekoliko vremena pripovijedali da je Neretva izbacila tijelo jednoga fratra. Po opisivanju i kazivanju to bi bio fra Rafo Prusina. Govorilo se je da su seljaci tijelo zakopali negdje na Bišću. I k meni je dolazila jedna djevojka i rekla mi je da je Neretva izbacila tijelo jednog fratra. To bi imalo biti negdje ispod Starog mosta. Rekao sam joj da ode vidjeti ali se nije vratila. To je bilo nekoliko dana iza pogibije. Poslije naše večere s onim oficirom – kažu da se je zvao Branko Popadić – i poslije večere onih 7 vojnika mi smo razgovarali o sudbini one sedmorice. Većina nas je mislila, da ih neće odmah ubiti. On nam je izjavio prije početka večere, da će ih zatvoriti i ispitati. Sjećam se pak da je fra Zlatko rekao i tvrdio da je sto po sto sigurno da će ih ubiti. Možda je on iz razgovora s njima zaključio prije nego su otpustili njega i fra Darinka.

Sutra nakon te sudbonosne noći otišli smo fra Pavo Dragičević i ja na mjesnu komandu, koja je bila u Cernici, u činovničkoj zadruzi. Komandant je bio neki musliman. Fra Pavo i ja rekli smo

Ubijeni provincijal fra Leo Petrović.

mu zašto smo došli; fratri su naiome bili odvedeni. Fra Pavo je svakoga rekao po imenu i prezimenu i on je zapisao. Rekao je da će se interesirati i da će onda javiti. Ali sve je to bilo uzalud. Ništa nije javljao. Mi smo tada htjeli otići i na mjesnu OZN-u. Ipak smo odlučili ne ići, jer smo se bojali i za sebe.

Vojska je brzo unišla u samostan. Pred crkvom su bili tenkovi. Narod je imao strah ići i u crkvu. Crkva je bila bombardirana. Glavna lađa – krov – bila je srušena. Prizemlje i klerikat u samostanu zaposjela je

vojska. Ne znam **Partizanima nije bilo dosta što koliko ih je bilo. su ubili sedam frata, nego im No meni je rekao uz zastrašivanje pljačkaju što oficir da mu pri-** stignu.

pravimo mjesto

za 300 (trista) vojnika. Rekao mi je da sve stvari u klerikatu smjestim u jednu sobu. Prenijeli smo krevete i drugo u jednu učionicu. Rekao je da zaključamo i da uzmemmo ključ. Tako je i bilo. Sutradan došao sam i našao vrata obijena. Potužio sam se starešini vojske. Rekao mi da opet vrata nekako zaključam. Zaključao sam, ali kad sam drugi put došao, vrata su bila

probijena. Sve stvari razbacane, prevrnute a ne znam što je odneseno jer je bilo mnogo stvari. Niješam više ni zatvarao. Vidio sam, da je beskorisno. Vojska je bila sedam, osam dana u samostanu. Kad je ova vojska s tenkovima pošla – kažu – za osvajanje Trsta, odnijeli su nam radioaparat iz zbornice. Radio je bio vrlo dobar. Onog jutra, kad su pošli zaklali su nam sva krmjenja (6-7 komada) i odnijeli. Ona vojska koja je bila u Mostaru i njezini upravitelji digli su nam sve namirnice, brašno, vino i dr. Provincijal, Dr. Fra Leo Petrović skupljao je u arhivu ratne namirnice za potrebe bogoslova iza završetka rata. Sve su to otjerali i zaplijenili. Mi smo oskudijevali ali je provincijal to ipak čuvao jer je znao da će iza rata biti teško nabaviti. Ni najmanje se nije nadao, daće tako biti.

Mi smo ipak uspjeli sakriti nešto mesa i žita za sebe. Bilo je to na protivnoj strani samostana – kod kuhinje.

Nekoliko dana iza pogibije frata bio nam je uvečer opkoljen samostan. Samostan je na glavnim vratima bio zaključan. I zvono na ulaznim vratima zazvano je. Fratri su se bili prestrašili

jer su se bojali opet zla. Nijesmo odmah pošli, da otvorimo vrata. Bili smo se skupili, iako ne svi, u sobi pokojnog fra Ilike Rozića, koji je bio bolestan. I što smo mi više okljevali, tim je žešće i žešće zvonilo na ulaznim vratima. Onda sam ja rekao fra Krsti Ravliću da moramo ići otvoriti, jer što dulje budemo čekali može biti još gore. Svjetla u samostanu nije

bilo. Iskidana je električna žica od bombardiranja. Tim je teže bilo. Ja sam još prije nabavio mali fenerić. Njega smo ponijeli i otišli smo na kapiju. Viču izvana, da otvorimo. No ključa nije bilo u vratima. Rekli smo da nije uz nas ključ pa da idu na sporedna vrata od kleričke bašće. I mi smo pošli kroz klaustar na ona vrata. Kad smo se približili k vratima, opazili smo vojnika na vratima s napetom puškom prema nama. Ja sam zavikao: »Ajde unutra!« Vojnik je stupio unutra držeći jednako napetu pušku. Idući dalje morali smo mu otvoriti sobu po sobu i on je stalno držao pušku na gotov. Tako smo obašli sve pa i podrum. Kad smo došli u zbornicu, tu smo našli fra Pavu Dragičevića i fra Antu Jelavića. Očito je bilo da su bili vrlo preplašeni. Partizan je, što je nosio pušku, upitao: »Zašto se boje?« »Boje se Vas«, odgovorio sam. »Vi ste došli u noći i to s puškama.« Onda je pitao gdje smo ustaše sakrili. Mi smo rekli da kod nas nema ustaša i da mogu radi toga biti mirni (netko im to slagao). Otišli su iza toga. Fratre nijesmo mogli sada lako skupiti. Preplašeni posakrivali su se. Fra Darinko je išao nad Lurdsku špilju i tu čučao. Fra Zlatko Sivrić pokrio se nekom daskom u nužniku, itd. Nakon izvjesnog vremena skupili smo se svi zajedno u zbornici. Bilo je i veselja i straha i pričanja.

Ne znam koliko je dana prošlo i opet su došli i opkolili samostan. Bila je nedjelja. Narod je išao u crkvu. Vojnik je pretresao prostorije samostana. Nije ništa našao. Kad je došao na šisu, namjerio se je na sitni luk, što su nam donijeli ljudi iz Rodoča i Jasenice. »To ste vi sigurno odnijeli od Srba u Ba-

Bombardirana franjevačka crkva u Mostaru, 1945.

ćevićima», rekne vojnik partizan. »Ne, to su nam dali naši katolici iz Jasenice i Rodoča.« Otišli su iza kraćeg vremena.

Fra Mato Čuturić upravljao je u to vrijeme provincijom. Provincijal je ubijen a kustos fra Ignacije ostao je u Zagrebu. Fra Mato je bio slab, bolestan na srcu. On je radio što je mogao u to vrijeme. Išao sam s njim na Vojnu komandu jedanput ili dvaput. Šef vojnog suda bio je Čedo Miović. Razgovarali smo s njime. Optuživali su nas. Koliko je bilo moguće rašči-

ščavali smo stvari. Bilo je i koristi koliko-toliko od tih veza. Fra Mato je umro naglo. Toga dana opet je bio pretres u samostanu. Najviše su pretresali fra Krstu Ravlića. Optuživali su ga radi veze sa škripalima. Kapetan Lovro Kovačević vodio je također premetaćinu. Došao sam u fra Jerke Borasa sobu i tu nađem L. Kovačevića. Fra Jerko mi rekne da sjednem. I njemu je lakše kad smo dvojica. Da bude što više zaoštrenje između nas i njih Lovre rekne: »Mi ništa nemamo zajedničko«. Ja mu

odgovorim da imamo mi velikih stvari, koje su nam zajedničke. Upitam ga: »Jeste li vi za slobodu savjesti?« Znao sam, da to стоји u nacrtu Ustava kojega sam imao u džepu. Malo se je promislio i odgovorio, da jesu za slobodu savjesti. Nije smio drukčije ni odgovoriti, jer to стојi u Ustavu. Onda mu ja reknam: »Eto, i mi smo za slobodu savjesti«. Kažem mu dalje, da je to jedna velika daska na kojoj zajedno stojimo. Šutio je. Upitam ga dalje: »Da li ste Vi za slobodu vjeroispovijesti?« Zamisli se **Komunistička vlast širi među malo, pa rekne, narodom mržnju protiv frata.**

da jesu. I to je stajalo u Ustavu pa nije smio reći da nijesu. Onda mu reknam, da je to druga velika daska na kojoj zajednički stojimo. Onda rekne: »Ne mogu ja s tobom, ti si učeniji.« Ja mu odgovorim da se tu ne radi samo o učenosti nego o istini. Sad je atmosfera bila već drukčija. Bio je blaži. I poslije, kad sam došao k njemu i kod pretresa moje sobe i hapšenja nikada se nije pokazao onako otporan. Fra Krsto je toga dana odveden u zatvor. Vrlo teška situacija u samostanu. Isto-ga dana fra Mate Čuturić na mrvicačkom odru a fra Krsto u zatvor. Fra Mato je upravljao privremeno provincijom a fra Krsto je zamjenjivao gvardijana. K tome pretres i stalno nadziranje. Fra Matu je zamjenio fra Marijan Zubac.

Iza izvjesnog vremena počeli su održavati u samostanu tečajevе za knjigovodstvo. Jedan tečaj trajao je 6 mjeseci. Izmjenilo se više tečajeva. U tečajevima bili su i momci i djevojke. Upravitelj tečajeva bio je ing. Đikić N. On ih je formirao i u antireligioznom duhu. Jedna kat. djevojka, čini mi se od Bugojna, rekla je fra Kreši

Jukiću, da im je Đikić rekao da neće mirovati oni, dok ne vide zadnjeg kralja da visi na crijeva zadnjeg fratra. Jedan put je Đikić razgovarao s fra Marijanom na hodniku. Među ostalim rekne fra Marijanu, da je njihova (partizanska) zemlja a Vaše nebo. Fra Marijan mu rekne da je naše Nebo jer imamo dušu a naša je i zemlja jer imamo tijelo. Ništa nije na to odgovorio.

Među tečajcima bilo je vrlo dobrih osoba. No bilo je i takvih koji su plamtili mržnjom prema svećenicima. Ja sam više puta razgovarao s njima. Tako sam više puta razgovarao i s nekim Srbinom, po imenu Gojko ... On mi je jedan put iskreno otkrio svoje mišljenje o fratrima. On reče, da nikada ništa nije dobro čuo o nama i sve što je čuo, to je bilo zlo. »I kad bi vas tkokod ubio«, nastavio je on, »meni bi bilo pri duši tako, kao da je ubio životinju.« I da prema nama nije imao nikakva dobra osjećaja. Nakon što je s nama razgovarao i motrio nas u samostanu, kaže, da je potpuno promijenio svoje mišljenje o nama. Kaže, da bi mu bilo žao, kad bi nam mrtko, škodio ili zlo učinio a pogotovo da nam on sa svoje strane ne bi nikad ništa zla učinio. Ovaj Srbin Gojko ... sudjelovao je u osvajanju Mostara. Imao je brata kapetana po imenu Nikola ... u OZN-i. S njime sam više puta razgovarao pa i u njegovu stanu. Ja sam na ulici dva puta prošao blizu pokraj njega. I prigovorio mi je, da mu nijesam htio dati nikakav znak pozdrava. Odgovorio sam da ga nijesam vidio ni prvi ni drugi put. »Ja bih pozdravio najvišeg neprijatelja«, odgovorio sam mu, »kad

bi me on pozdravio«. Ipak se vidi, da i on i brat mu Gojko nijesu bili loša srca, pogotovo, ako se uzme u obzir, da je u to vrijeme vladala velika mržnja na svećenstvo.

U Mostaru bila je velika borba za prostorije u samostanu. Išli smo za tim da sačuvamo pojednu sobicu za svakoga od nas i ono još najnužnije. Nijesam bio kod kuće i kad sam došao, rekoše mi da su neki od vlasti (čini mi se oficiri) dolazili i da su uzeli sve sobe osim južnog krila. Dapače rekoše, da je tajnik provincije Bonicije i fra Pijo pristali na to ili potpisali. Otišao sam na općinu, izvjestio predsjednika općine Srbina Tabak i rekao mu da je ta odredba nemoguća. Razložio sam mu svoje mišljenje. On je rekao da on ne može to sam opozvati. Rekli su mi da ja dođem sutra na sjednicu. Došao sam sutradan u općinu (u hotel Neretvi). Bio je Tabak i još dvojica oficira. Razložio sam im svoje mišljenje. Oni su nastojali, da moje izlaganje obeskrijepe ali konačno su opozvali odredbu. Mi smo fratri ostali stalno u istočnom krilu samostana. Tu smo imali svaki svoju sobicu.

Bilo je i kasnije pokušaja da nas dvojicu stave u jednu sobicu. Dokazivali su time, što i njihovi tečajci stanuju po dvojica ili više u jednoj sobi. Rekao sam im da je drugo tečajac, a drugo jedan svećenik koji duge godine radi i sve ima u jednoj sobici. Tečajac ima sa sobom koji prisvlak i to mu je sve uglavnom. Uspjeli smo ih i od toga odvratiti. Opet je došao jedan (ili više) oficir da nam uzme kuhinju i barem pola refektorijuma. Ja sam ga uvjeravao, da mi nemamo na drugom mjestu kuhinje. Na istom šparhetu ne možemo dva različna ručka ili večeru gotovi-

ti. Ponudio sam im da zajedno, u istim loncima gotovimo. Mi smo ostali bez masti i ostalih potreština a vojska uvijek sebi nađe. Oni su to vidjeli pa nijesu htjeli nikako u zajednicu. Konačno su odustali. Nama je bilo dragoo.

Htjeli su nam oduzeti i kleričku bašču do puta. To su mislili pretvoriti u park. Dokazivao sam im da to treba nama. Rekao sam im, da imamo starih ljudi, koji trebaju čista zraka i ponešto šetnje. To im je jedino mjesto. No nijesu odustajali od namjere. Rekli su nam, da dodemo u općinu na sjednicu. Otišli smo ja i fra Smiljan. Radi nama nepoznatih razloga nijesu došli na sjednicu. Mi smo rekli da nam jave ako nas budu trebali. Nijesu nam javljali i ostalo je pri starome.

Borba je bila i za vjeronauk. Mene su pozvali jednoga dana da dodem u Preparandiju na vjeronauk. Otišao sam. Đacima je bilo vrlo drago što sam došao. Đaci su razgovarali živo i interesirali se za sve postavljajući razna pitanja. U školi su naravno napadali vjeru i što je s time u vezi. Kod đaka je tim jači bio interes za vjeru. Zanimljivo je, da je odmah poslije podne istoga dana direktor Šišić – inače moj kolega i mogu reći donekle i prijatelj jer smo zajedno radili u Preparandiji više godina – poslao meni pismo, u kojem mi piše da sastavim program za vjeronauk i da ga pošaljem, te kad se odobri, da će onda moći predavati u Preparandiji. Ja sam sastavio program odmah poslije podne i poslao ga. Međutim nikada nisam dobio odgovora na to. To sam i predmjevao. Kasnije su mi rekli đaci da im je rečeno, da vjeronauka neće biti u školi nego u crkvi. Ja sam počeo održavati

vjeronauk u crkvi ali đaci su mi rekli da im se prijeti, tko bude po-hađao vjeronauk. Ja sam đacima dokazivao, da je odobreno u crkvi pohađanje vjeronauka. No teško ih je bilo oslobođiti straha kad oni čuju prijetnje na svoje uši. Neki su ipak dolazili do kraja školske godine iako u bojazni. Neki su đaci kasnije dolazili i privatno te se vrlo interesirali kako bi se mogli oduprijeti i pobiti ono, što se je u školi iznosilo protiv vjere. Bilježili su i iznosili u školi protiv napada na vjeru. To je dovelo dotele da su Magdaleni Kupek i još dvjema koje su stanovali

u Sirotištu rekli **Unatoč što su u Ustav stavili** da moraju ići ili **slobodu vjeroispovijesti**, iz Preparandije ili **komunisti u stvarnosti** iz Sirotišta. I one **zabranjuju vjerovati u Boga**. su radije ostavile

Preparandiju. Magdalena je postala č. sestra. Sljedeće godine nijesu đaci nigdje imali vjeronauk. U crkvu nijesu od straha smjeli, a u školi ga nije bilo.

Ne znam, koliko je prošlo vremena pa su opet izdali naredbu, da će u školi biti vjeronauk za one koji hoće. Direktor gimnazije to im je potvrdio. Najprije mi je rečeno, da u gimnaziji nema mjesta za održavanje vjeronauka. Poslije podne, kazali su da imaju predavanja a i navečer neka večernja predavanja. Zatim mi je rečeno, da treba provesti glasanje među đacima. Urgirao sam u gimnaziji nekoliko puta da provedu glasanje. Marko Vego, bivši fratar postao je direktor gimnazije. I k njemu sam išao. On mi je rekao da nije za me zgodno da držim vjeronauk u školi. Nabacio je misao, da bi me mogao netko optužiti. Ja sam mu predložio, da on bude svaki put na vjeronauku i da prati hoću li ja o politici govoriti na vje-

ronauku. On je to odbio. Rastumačio sam to tako, da njemu ne bi bilo zgodno – a ja sam mu predavao u gimnaziji u Š. Brijegu – da mene optuži a s druge strane da bi mu zamjerili, ako ja budem mirno predavao. Stalno je otezano s glasanjem. Nekoliko bi razreda upitali pa bi prestali i tako su otegli do pred kraj školske godine. Naši su se đaci (katolici) javljali u velikom broju za vjeronauk. Bilo ih je koji iz straha nijesu htjeli, osobito oni pred maturom. Urgirao sam više puta i kod oblasnog odsjeka za prosvjetu. Tamo je bio šef mu-siman čini mi se Đikić (Osman?) učitelj. Ja sam im bio i dodijao sa svojim urgiranjem. Fra Petar

Bakula donio mi je jedan put priruku, da će me zatvoriti, ako budem i dalje ovako dolazio. Ja sam lično držao da oni neće dozvoliti u školi vjeronauk. Htio sam ipak tražiti ono što je naređeno. Đikića sam jedan put vraćajući se iz njegove kancelarije srećo pred bivšom našom tiskarom. Reknem mu da sam njega tražio radi vjeronauka. Sada mi otvoreno reče, da oni neće dozvoliti, da mi u školi djecu učimo, da treba umrijeti ako je potreba za vjeru i Crkvu. Ja mu reknem, da mi samo izlažemo katalogu a svakom ostavljamo potpunu slobodu u odlučivanju. I meni je više dosadilo okolo hodači pa sam odlučio ne ići više radi vjeronauka. U osnovne škole na Vrelu, Rodoču i Jasenici dozvolili su da idemo. Ja sam išao na Vrelo, fra Bonicije na Rodoč, a fra Pio u Jasenice. To je bilo školske godine 1948/49. Godine 1949. sva tri smo bili zatvoreni i naravno vjeronauk je prestao.

Časne ss. Milosrdnice poučavale su djecu za prvu pričest i krizmu u 1945. g. Održavale su vjeronauk u prizemnim sobama samostana. U crkvi nijesu mogli, jer je glavna lađa bila bombardirana i daske su visile s krova pa su se mogle svaki čas dolje srušiti. Nakon nekoliko vremena rekogaše mi čč. sestre, da se govori po ulici da će ih zatvoriti, jer da nije slobodno poučavati vjeronauk u samostanu. Dozvoljeno je, kažu, samo u crkvi. Ja sam im rekao da se ne boje i da mirno poučavaju a da će voditi brigu. Nakon nekoliko dana opet su čč. sestre upozorile, da se po ulici govori da će ih radi toga zatvoriti. Ja sam

sada otiošao na Oblasni odbor. Našao sam Mladena Spuževića, sina dr. Cvitana Spuževića. On je bio šef unutarnjih poslova Oblasnog odbora. Rekao sam mu o čemu se radi. On je rekao: »Doga ti poučavaj (vjeronauk) gdje god hoćeš. Ali za svaki slučaj, upitat ćemo Salku Nazečića.« Salko je bio profesor i šef prosvjete u Oblasnom odboru. Otiošao sam do Salke. On je dao negativan odgovor, naime, da se ne smije nigdje poučavati nego u crkvi. – Kolika razlika među njim i Mladenom. – Ja sam rekao Salki, da ne možemo poučavati u crkvi, jer je crkva bombardirana i da daske vise odozgo s krova pa ako daska pane i ubije

dijete, onda da će nas svećenike optuživati. Pregovarali smo nekoliko vremena a on onda rekne, da on sam ne može to dozvoliti. Rekne, da će sazvati Oblasni odbor i da će pretresti to pitanje. Mi ćemo dotele predavati vjeronauk u samostanu, reknem mu ja. Pa dobro, odgovori on. Zaključak nam saopćite rekoh mu. Otiošao sam i vjeronauk su čč. sestre i dalje poučavale u prizemlju samostana. Odgovor uopće nije došao.

Ulomak iz rukopisa
Adnotationes historicae,
Riznica Vicepostulature postupka
mučeništva »Fra Leo Petrović i

65 subraće«

ZAPIS S ISKOPAVANJA POSMRTNIH OSTATAKA U MASOVNIM GROBNICAMA U VRGORCU

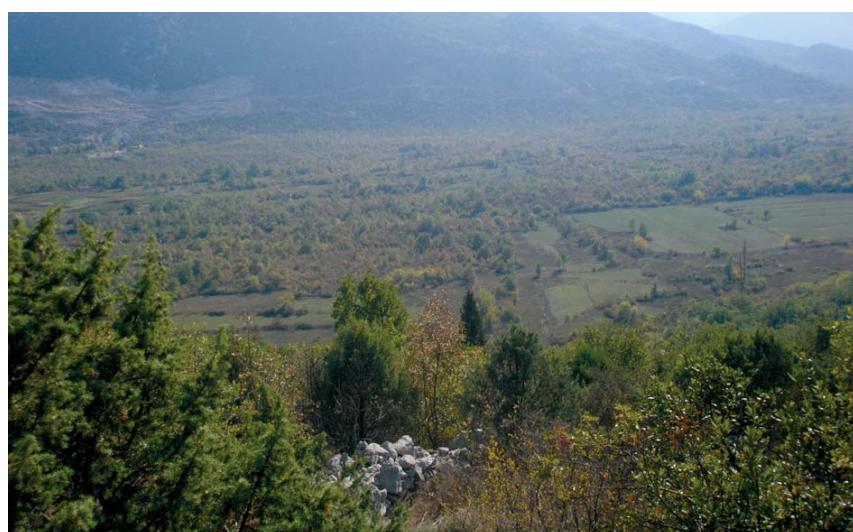
11. – 17. listopada 2008.

Izvan dosega znatiželjnih pogleda, u škrtim dalmatinskim vrtačama, partizani su dovršili svoje krvave namjere. Otkopali smo šest tijela.

► Piše: fra Miljenko Stojić

11. listopada 2008.

Osvanuo je lijep i sunčan dan što je malo neobično za ovo doba godine. Na Humcu su se u 7.30 okupili fra Miljenko Stojić, vicepostulator, fra Ante Marić, koji će u ime Vicepostulature voditi postupak iskapanja, fra Vinko Mikić, pomagač, Tihomir Glavaš, arheolog te grobari Ivo Miličević i Ivica Milišić. U dva smo vozila krenuli prema Vrgorcu, nadomak zaselka Kotezi. Prema pričanjima mještana, tu je ubijen i pokopan fra Maksimilijan Jurčić, a u nepo-

Pogled s lokaliteta masovnih grobnica na okolinu.

Riječ urednika
fra Miljenko Stojić

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

Nakladnik:

Vicepostulatura postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, pp, 20352 Vid, RH
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisk:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:
BiH 6 KM, RH 24 KN,
EU 6 EUR, SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih priloga (s naznakom za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank:
žiroračun: 33 8100 2 20234 8065
devizni račun: SWIFT: UNCRBA 22;
IBAN: Ba 393380604818137482

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

Dragi čitatelji!

Najprije vam hvala na topnom primitku prvoga broja ovoga našeg glasila. Polako ali sigurno ono ulazi u našu svijest i u naše domove. Zavrijedila je to tematika koju obrađuje. Ima li ijedne hrvatske kuće koju II. svj. rat nije bolno dotaknuo? Političke su opcije bile različite. No, prepustimo povijesti da odgovori koja je i je li ijedna bila prava. Za nas je danas važno da se prestanemo dijeliti i da zajedno čuvamo državu koju smo s mukom stekli.

Nadam se da je i ovaj broj glasila »slijedio« navedeni put. Nije nam cilj povrjeđivati ničije rane, pobuđivati na osvetu, ili nešto slično, nego samo istražiti istinu, koju je ponekad bolno sagledati, ali koja nas jedina može oslobođiti.

Pronašli smo i pronalazimo već mnoge svjedočke onoga što se dogodilo zlosretnih dana II. svj. rata. Ipak, svjedoka i svjedočenja nikada dosta. Slijedimo i najmanji trag da bismo se što više približili k pravoj istini. Zbog toga ponovno molimo i vas, dragi čitatelji, da nam u tome pomognete.

Obavijestite nas ako bilo što znate o našoj pobijenoj braći ili o onome što bi moglo dovesti do saznanja. Ponajprije će vam biti zahvalni oni na nebesima, a onda i mi. Ujedno je to prilog paljenju svjetla u našemu hrvatskom narodu koje više nikada ne će dopustiti da se takvo što dogodi. Zlo se, naime, najviše boji svjetla. Ne dopuštajmo da nas iz tame ponovno varalj.

Preporučite naše glasilo i drugima. Čim »presuše« živi svjedoci, povećat ćemo broj izlaženja. Naravno da ovom prilikom pozivamo i na suradnju. Rubrike su se prilično ustalile pa nije teško shvatiti koja grada dolazi u obzir.

O svemu onome što činimo možete podrobno svakodnevno čitati preko naših internetskih stranica. Već smo počeli raditi na njihovom preoblikovanju pa će, nadam se, biti još zanimljivije i bogatije sadržajem.

A kao i obično, 7. veljače vidimo se na Širokom Brijegu!

Mir i dobro!

I Z S A D R Ţ A J A

Iz ljetopisa	4	Odjek u umjetnosti	43
Podsjetnik	6	Razgovor	44
Povijesne okolnosti	10	Iz Vicepostulature	46
Stratišta	11	Izdavaštvo	47
Pobijeni	23	Darovatelji	47
Djela pobijenih	41		